



Rušitvena dela so že zaključili. FOTO BRANKO ČEAK



Takšen bo pogled s Petkovškovega nabrežja. RAČUNALNIŠKI PRIKAZ ARHITEKTURNI STUDIO BAX

Od proizvodnje koles do urbanega rokodelstva

Center Rog Vključujoči javni prostor, ki bo presegal ločevanja med visoko in popularno kulturo

Tovarna Rog bo poleti leta 2023 ponovno odprla vrata za javnost. Bivša tovarna biciklov, pred tem tudi usnjarna in tovarna pisalnih strojev bo prenovljena delovala kot javni prostor, namenjen proizvodnji, predvsem pa ustvarjalnosti, s poudarkom na izdelovalništvu, urbanem rokodelstvu, uporabnih umetnostih, oblikovanju in arhitekturi.

ANDREJ PREDIN

Stavbo, ki velja za enega najpomembnejših objektov industrijske kulturne dediščine 20. stoletja v Ljubljani, bo vodil javni zavod Center Rog, ki ga je maja 2021 ustanovilo mesto. V upravljanju bo imel kar 9000 kvadratnih metrov prostorov, napolnile pa ga bodo vsebine, ki doslej v mestu še niso našle svojega prostora. Na začetku velja poudariti, da gre za globoko premišljen, inovativen in izviren pristop, ki je kot pilotni projekt zoren skoraj desetletje. Začelo se je leta 2012 s prvim slovenskim fablabom, imenovanim RogLab, ki deluje še danes v 28 kvadratnih metrov velikem kontejnerju na Petkovškovem nabrežju. Ekipa RogLaba je leta 2018 za svoje delo prejela nagrado za inovativnost, ki jo podeljuje Eurocities.

Pilotni projekt RogLab

Pri načrtovanju in testiranju programa se je v minulem desetletju vrstilo okoli 500 deležnikov in organizacij ter več kot 6000 individualnih uporabnikov iz Slovenije in tujine. V ta proces je že vse od leta 2010 vpeta programsko-strateška vodja novega Centra Rog Meta Štular, ki je pojasnila, da gre za najobsežnejši primer skupnostnega participativnega načrtovanja velike javne investicije: »Ker želimo, da bo ta prostor za ljudi koristen, da se bodo pri nas z veseljem zadrževali in se dobro počutili, smo jih vprašali, kaj potrebujejo. Skozi pilotni projekt RogLab smo te informacije pridobivali in z njimi izpopolnjevali koncept Centra Rog, ki so mu deležniki pritrtili leta 2019 in ga s Centrom Rog kot javnim zavodom zdaj še izpopolnjujemo.«

Lansko jesen so k sodelovanju privedli 52 uporabnikov, kot so med drugimi Naravoslovnotehniška fakulteta, Fakulteta za dizajn, Kemijski inštitut, Inštitut za celulozo in papir, Mizarstvo Cestnik, društvo Smetumet, zavod Trajna, Muzej za arhitekturo in oblikovanje, Gostinstvo



Vršilka dolžnosti direktorice Renata Zamida (levo) in programsko-strateška vodja novega Centra Rog Meta Štular FOTO BRANKO ČEAK

Jezeršek. »Razvoj v tesnem sodelovanju z deležniki je praviloma dolgotrajen in zahteven, a na dolgi rok res koristen. Z metodami participativnega razvoja lahko v projekt vključimo lokalno znanje in potrebe in se s tem izognemo generičnim rešitvam, povežemo raznolike poglede številnih interesnih skupin ter tako pripravimo teren za vključujoč in dostopen javni prostor. S sistematičnim preverjanjem izsledkov v sodelovanju z bodočimi uporabniki pa si zagotovimo, da javna sredstva dejansko vlagamo v nekaj, kar bo za ljudi uporabno in kar potrebujejo. Skratka, držimo se načela, da je bolje dvakrat izmeriti in enkrat odrezati.«

Komu bo namenjen

V Centru Rog poudarjajo, da želijo biti dostopno kreativno stičišče, ki bo s svojimi programi presegalo običajno ločevanje med visoko in popularno kulturo, tam bo med drugim tudi javna knjižnica.

Na podlagi članstva bodo delovale tudi skupne proizvodne delavnice v pritličju. »Te bodo odprte vsakomur, ne glede na predznanje, okus ali starost. Če nimate pojma o lesu, a bi radi stesali svoj kajak, boste lahko prišli v mizarstvo delavnico Centra Rog, kjer vam bomo to idejo pomagali uresničiti. Oblikovalka nakita, ki bi želela eksperimentirati s 3D-tiskom, se bo oglasila v fablabu, kjer se bo lahko naučila 3D-modeliranja in tiskanja. Morda ste že v pokoku in si želite kreativno preživljati prosti čas z vnuki? Pridružili se nam boste lahko, na primer, v kuharskem laboratoriju, kjer bomo skupaj izdelovali molekularne bombone ali pa kuhali marmelade. Če vam preseda delo z računalnikom in bi radi ustvarjali z rokami, si boste naredili vazo v keramični delavnici.« pa o neskončnih možnostih navdušeno razlaga vršilka dolžnosti direktorice Centra Rog Renata Zamida.

V drugem nadstropju stavbe bodo individualni delovni prostori, ki pa bodo namenjeni izključno profesionalcem. Dodeljevali jih bodo na javnih razpisih, prednostno bodo obravnavali družbeno-koristne usmerjene projekte. »Ekonomskega modela potrošništva nas je kot družbo zapeljal v slepo ulico, kar se kaže v vse večjih socialnih, okoljskih, ekonomskih in političnih problemih. Vendar pa tako na nacionalnem kot na lokalnih nivojih z redkimi izjemami javna sredstva pogosto podpirajo projekte, katerih uspešnost se meri predvsem s finančnimi merili. Center Rog podpiral projekte z visoko stopnjo družbene odgovornosti, ki so obrnjeni v prihodnost in še nimajo neposredne komercialne vrednosti«, poudari Meta Štular.

Tretje nadstropje bo med drugim gostilo tako imenovano eksperimentalnico, ki nima dokončno definirane programske usmeritve. »Na voljo bo na primer skupinam mladih, ki morda sploh niso formalno povezani, imajo pa zanimive ideje v zvezi z družbo, prihodnostjo, okoljem, aktivizmom, ki jih bodo lahko svobodno razvijali ravno v tem, brezplačno in široko dostopnem prostoru,« pravi Renata Zamida.

Pomemben del novega javnega prostora bo tudi družjenje. Čez celotno nekdanje tovarniško dvorišče se bo širil javni park, v prvem nadstropju bo ob knjižnici prostorna kavarna z izhodom na teraso, ki poteka vzdolž celotne dolžine stavbe s pogledom na Ljubljano. V pritličju na strani Petkovškovega nabrežja, ki bo obnovljeno hkrati s tovarno Rog in bo spremenjeno v območje za pešce, pa bodo prostor našle restavracija, bistro in nekaj

Center Rog v številkah

€	20 milijonov evrov	investicijskih sredstev zagotovljenih v proračunu MOL
🏠	8.500 m²	uporabnega prostora v štirih etažah
💡	8.000 m²	novega javnega parka
🔧	7	skupnih proizvodnih delavnic na 1.000 m ²
👤	25	individualnih delovnih prostorov na skupno 1.250 m ²
👤	5	rezičnih delovnih prostorov na skupno 300 m ²
📖	1	nova enota Mestne knjižnice Ljubljana na 300 m ²
📺	1	prireditveno-razstavna dvorana in predavalnica na 700 m ²

DELO

KAJ SE TRENUTNO DOGAJA NA GRADBISČU?

Izvajalec vseh gradbenih del je podjetje Makro 5 Gradnje, ki je gradbišče, na katerem trenutno dela 70 delavcev, prevzelo poleti 2021. Direktor podjetja Igor Hvastja je povedal, da so rušitvena dela zaključili, vključno z demontažo stavbnega pohištva, ki ga bo nadomestilo novo, narejeno po vzoru starega: »Jesen smo začeli s statično sanacijo, ki je glede na stanje objekta obsežna in zahtevna. Po obodu smo izvedli globoko temeljenje, v notranjosti objekta, na področju nekdanje galvane, statično ojačujemo stene in temeljne plošče, v nadstropjih tovarne pa s karbonskimi ojačitvami saniramo stebre in nosilce.« V Centru Rog napovedujejo, da bodo zaradi velikega zanimanja februarja začeli z vodenimi ogledi gradbišča.

trgovnic, za katere si v Centru Rog želijo, da bi bila njihova ponudba povezana s programom. Najemnike bodo iskali še letos.

Vpeti v mednarodno okolje

Glavno orodje za mednarodne izmenjave bo pet rezičnih delovnih prostorov v tretjem nadstropju. »Z rezičnim programom želimo po eni strani v Slovenijo pripeljati nova znanja, referenčne strokovnjake in strokovnjakinje iz tujine ter tako spodbujati lokalno kreativnost,« pojasnjuje Renata Zamida. »Po drugi pa želimo vzpostaviti povezave s sorodnimi

Če nimate pojma o lesu, a bi radi stesali svoj kajak, boste lahko prišli v mizarstvo delavnico Centra Rog, kjer vam bomo to idejo pomagali uresničiti.

RENATA ZAMIDA

centri v tujini, preko katerih se bodo naši ustvarjalci in ustvarjalke lahko preizkusili še kje drugje razen doma.« Pred kratkim je Center Rog postal del mednarodne mreže Shemakes, v sodelovanju s katero bo to pomlad organiziral serijo mednarodnih delavnic, njihov cilj pa je opolno-močiti ženske na področju oblikovanja tekstila in oblačil, nekaj mest na delavnici bodo zagotovili tudi udeleženkam z Zahodnega Balkana ter zanje krili stroške poti in bivanja.

Skupni prostori – skupne prihodnosti je obsežen in zanimiv projekt, ki ga je finančno podprla Evropska kulturna fundacija, in že poteka. Center Rog je izbral pet lokalnih partnerjev (organizacij ali posameznikov) kot koordinatorjev petih delovnih skupin, vsaka izmed njih pa bo iskala aplikativne rešitve za izzive Centra Rog. »To je za nas še posebno pomemben

v času RogLaba kar 70-odstotna. Če strme-mo njihova prizadevanja: poskušali bodo spodbuditi ženske, da se prijavijo na razpise za delovna mesta vodij tehnoloških laboratorijev. »Ta delovna skupina bo pripravila tudi osnutek akcijskega načrta za spolno enakost in raznolikost Centra Rog v skladu s strategijo za enakost spolov evropske komisije.«

Vodja pete delovne skupine bo Matevž Čelik, strokovnjak za sistemski razvoj kreativnega sektorja, ki bo svojo pozornost usmerjal v sistemski razvoj medsektorskega ustvarjalnega ekosistema. »Zavedamo se, da so ustvarjalke in ustvarjalci na področju kreativnega sektorja pod nenehnim pritiskom trga, zato si le težko privoščijo čas za profesionalni razvoj v smeri družbeno koristnih produktov in sodelovanja z drugimi sektorji,« pojasni Renata Zamida. »V Centru Rog jim bomo zagotovili prostor in tehnološko podporo ter infrastrukturo za razvoj njihovih produktov, vendar pa za delujoči ekosistem potrebujemo tudi sodelovanje države.«

Deložacija bivših uporabnikov

Center Rog kot javni zavod obstaja od poletja 2021 in torej prej ni bil del pogajalskega procesa med Mestno občino Ljubljana (MOL) in začasnimi uporabniki nekdanje tovarne Rog. Različne skupine začasnih uporabnikov so poslopje zasedale od leta 2006 in ga niso zapustile prostovoljno. »Obžalujemo, da razkorak med MOL in nekdanjimi uporabniki Roga ni bil razrešen konstruktivno, odnos pa je bil vse do konca zaznamovan s konflikti. To predstavlja neuspeh dialoga kot edinega sprejemljivega orodja za usklajevanje potreb različnih interesnih skupin v mestu. V implementacijo in nadaljnji razvoj Centra Rog vključujemo najširšo skupnost in se z njo povezujemo. Zavedamo se, da bo lahko le na ta način prostor nekdanje tovarne postal široko dostopen vsem meščanom in meščankam, da bomo z načeli začasne rabe in sodelovanja omogočili največji izkoristek javne infrastrukture ter da bomo lahko le tako v sam ustroj nove ustanove vgradili pregledne, participativne procese odločanja,« pojasni Renata Zamida.

Kot primer navede, da bodo o uporabi individualnih delovnih prostorov v Centru Rog sodooločali prav uporabnice in uporabniki sami. »Pri teh pomembnih razmislekih je z nami samo od ustanoviteljic javnega zavoda lansko poletje sodelovalo že več kot 60 deležnikov in organizacij s ciljnimi področji zavoda, ki smo jih k sodelovanju pritegnili z javnimi pozivi in neposrednimi vabilom. V večletnem obdobju pilotnih priprav na projekt pa jih je sodelovalo vsaj še desetkrat toliko. Žal mi je, kadar vidim, da posamezniki, ki ne spremljajo naših načrtov in razvoja, Centru Rog že vnaprej in kar na počez očitajo, da bo komercialen in elitističen projekt. V resnici ne bi mogel biti dlje od take oznake. Tako prihodnje kot nekdanje uporabnike tudi v prihodnje vabimo, da se odzovejo na naše pozive k sodelovanju v odprtem in iskrenem participativnem procesu, saj bodo le tako lahko soustvarjali novi Center Rog.«

Javni poziv
Ste kdaj delali ali delovali v nekdanji tovarni Rog?

V Centru Rog iščejo pričevalke in pričevalce za projekt zgodovinejnega prostora nekdanje tovarne Rog, ki se je v preteklosti večkrat proizvodno preobrazila. V njej je najprej delovala usnjarna, izdelovali so tudi vojaško obutev, kasneje, od 50. let 20. stoletja naprej pa pisalne stroje, vsem znana kolesa, umetniška dela in še kaj. Vse, ki so pripravljene deliti svojo izkušnjo dela v nekdanji tovarni, vabijo, da se odzovejo na e-naslov info@center-rog.si



Center Rog bo gostil delavnice in spodbujal kreativnost. FOTO NIKA CURK

ARHITEKT PROJEKTA BORIS BEŽAN

Na javnem urbanistično-arhitekturnem natečaju, ki ga je leta 2006 izvedla MOL, je zmagala rešitev arhitekturnega biroja BAX, ki ga je soustanovil slovenski arhitekt Boris Bežan: »Želeli smo zasnovati prostor, ki ustreza današnjim potrebam in omogoča čim več interakcije med posameznimi uporabniki javne zgradbe, tako imenovani interni javni prostor, kar pri projektu Centra Rog predstavlja predvsem stekleni prizidek, ki ga imenujemo vertikalni foyer, skupaj z dvoranami in teraso v prvem nadstropju. V tem prostoru bo omogočeno spontano druženje različnih uporabnikov v vseh letnih časih. Stekleni prizidek je arhitekturno zasnovan tako, da je kot element prepoznaven, vendar nevisiljiv, tako da spomeniško zaščiteni deli zgradbe še vedno pridejo do izraza. Iščeemo inovativne rešitve za vse pomembnejše dele zgradbe in opreme, ki morajo po eni strani omogočiti čim bolj optimalno delovanje prihodnjih vsebin Centra Rog, vendar tako, da se ohranja bistvo varovanja kulturne dediščine. Z Zavodom za varstvo kulturne dediščine (ZVKDS) oziroma njihovo predstavniko pri tem projektu Tatjano Adamič zelo uspešno sodelujemo v vseh fazah projekta.«